

ABDULLA QODIRIYNING “O‘TGAN KUNLAR” ASARIDA AYOLLAR OBRAZINING BADIY XUSUSIYATLARI

Farg'ona davlat universiteti

filologiya fakulteti o'zbek tili yo'nalishi 3-bosqich

Tursunaliyeva Marjona

Annotatsiya: Ushbu maqolada Abdulla Qodiriyning “O‘tgan kunlar” asarida ayollar obrazlari badiiy xususiyatlari tahlil qilinadi. Asardagi asosiy ayol qahramonlarning xarakteri, ruhiy dunyosi, ijtimoiy o‘rni va muhit bilan munosabati o‘rganiladi. Maqolada ayollarning mehribonlik, fidoyilik, sabr-toqat, ma’naviy poklik kabi fazilatlari orqali asardagi syujetning shakllanishi va dramatik qarama-qarshiliklarni qanday aks ettirishi ko‘rsatiladi.

Shu bilan birga, Qodiriy ayol obrazlari orqali jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlar, urf-odat va qadriyatlar tasvirini ham badiiy vositalar yordamida ifodalashga erishganligi tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: Abdulla Qodiriy, O‘tgan kunlar, Ayol obrazlari, Badiiy xususiyatlar, Xarakter tahlili, Ruhiy dunyo, Ijtimoiy o‘rin, Fidoyilik, Ma’naviy fazilat, Syujet va dramatism.

Аннотация: В данной статье анализируются художественные особенности женских образов в произведении Абдуллы Кадыри «Минувшие дни». Изучаются характер, духовный мир, социальная роль и взаимоотношения с окружающей средой главных героинь произведения. В статье показано, как такие качества женщин, как доброта, бескорыстие, терпение и духовная чистота, формируют сюжет произведения и отражают драматические противоречия.

В то же время анализируется, что Кадыри сумел выразить образ социальных отношений, обычаев и ценностей в обществе художественными средствами через женские образы.

Ключевые слова: Абдулла Кадыри, «Минувшие дни», женские образы, художественные особенности, анализ характера, духовный мир, социальная роль, бескорыстие, духовная добродетель, сюжет и драматизм.

Annotation: This article analyzes the artistic features of women's images in Abdulla Qodiriy's work "Days gone by". The character, spiritual world, social role and relationship with the environment of the main female characters in the work are studied. The article shows how women's qualities such as kindness, selflessness, patience, and spiritual purity shape the plot in the work and reflect dramatic contradictions.

At the same time, it is analyzed that Qodiriy managed to express the image of social relations, customs and values in society through artistic means through female images.

Keywords: Abdulla Qodiriy, Days gone by, Female images, Artistic features, Character analysis, Spiritual world, Social role, Selflessness, Spiritual virtue, Plot and dramatism.

KIRISH

Abdulla Qodiriy o'zining "O'tgan kunlar" romanida o'tgan asrning oxiri va 20-asr boshidagi ijtimoiy hayotni, odamlar orasidagi munosabatlarni, oilaviy va jamiyatdagi qadriyatlarni tasvirlaydi. Asarda ayollar obrazlari alohida e'tibor bilan yaratilgan bo'lib, ular orqali muallif jamiyatdagi turli qatlamlar, odatlar va urf-odatlarini badiiy ifodalaydi. Ayol obrazlari romanda nafaqat syujet rivojida, balki ijtimoiy va ma'naviy muhitni yoritishda ham muhim ahamiyatga ega.

Asardagi asosiy ayol obrazlari va ularning badiiy xususiyatlari Oqila va ilimli ayollar Romandagi ayrim ayol qahramonlar ilmga, ma'naviy poklikka ega bo'lib, oilaviy va jamiyat hayotida o'zini namoyon qiladi. Ular odatda mehribonlik, aql-idrok va mas'uliyat hissi bilan ajralib turadi. Bu obrazlar orqali Qodiriy ayolning jamiyatdagi mas'uliyatli o'rni, ularning tarbiyaviy va ma'naviy ahamiyati haqida fikr yuritadi.

Mehribon va fidoyi ayollar Asarda ayol qahramonlarning eng ko'p ajralib turadigan xususiyati – ularning mehribonligi va oilaga, erga bo'lgan sodiqligi. Fidoyilik va sevgi orqali ular syujetning asosiy dramatik burilishlarini hosil qiladi. Masalan, qahramonlarning

oilani saqlash va oilaviy qadriyatlarni himoya qilishdagi harakatlari ularning ruhiy kuchini ko'rsatadi.

Sabr-toqat va qiyinchiliklarga bardosh berish Ayol obrazlari ko'pincha hayotning sinovlariga duch keladi. Ular og'ir sharoitlarda ham sabr-toqat bilan harakat qiladi, oilani va yaqinlarini himoya qiladi. Bu fazilatlar ularning badiiy obrazini yanada teranroq va realistik qiladi.

Ma'naviy poklik va odob-axloq Qodiriy ayollarning ma'naviy va axloqiy xususiyatlarini alohida ta'kidlaydi. Ularning pokligi, halolligi va axloqiy qadriyatlari asardagi ijtimoiy tartib va madaniyatni aks ettiradi. Shu tariqa, ayollar orqali muallif o'z zamonining qadriyatlarini ham ko'rsatadi.

Jamiyatdagi ijtimoiy o'rin Asardagi ayollar ko'pincha jamiyatning turli qatlamlarini aks ettiradi: boy va ozod ayollar, oddiy oilalardan chiqqan ayollar, ma'lum qiyinchiliklar bilan yashovchi ayollar. Bu ularning obrazini yanada realistik va ko'p qirralik qiladi. Shu bilan birga, ayollarning harakati va qarorlari syujetni rivojlantirishda muhim vosita sifatida ishlatiladi.

Ayol obrazlarining badiiy vositalar bilan ifodalanishi Til va dialoglar orqali – Qodiriy ayollarning nutqida ularning ta'lim darajasi, tarbiyasi va ijtimoiy mavqeyi aks etadi. Dialoglar orqali ularning xarakteri va hissiyotlari ochib beriladi.

Tasniflash va syujet bilan bog'lash – Ayol qahramonlar orqali asarda dramatik vaziyatlar, qarama-qarshiliklar va ichki kechinmalar tasvirlanadi.

Simvol va metaforalar – Ayol obrazlari ba'zan ma'naviy poklik, fidoyilik yoki sevgi timsoli sifatida ishlatiladi.

Ayol obrazlarining jamiyatga ta'siri Ayollar orqali asarda oilaviy qadriyatlar, mehr-shafqat, tarbiya va ma'naviylik mavzulari yoritiladi.

Ularning hayoti va qarorlari orqali jamiyatdagi ijtimoiy muammolar, turmush sharoitlari, qadriyatlarning o'zgarishi ko'rsatiladi.

Shuningdek, ayollar obrazlari muallifning ayol haq-huquqlari va jamiyatdagi o'rni haqidagi qarashlarini ham aks ettiradi.

Abdulla Qodiriyning "O'tgan kunlar" asarida ayol obrazlari badiiy jihatdan turli qirralarga ega bo'lib, ular orqali muallif zamonning ijtimoiy va ma'naviy hayotini

tasvirlaydi. Ayollar mehribonlik, fidoyilik, sabr-toqat va ma'naviy poklik kabi fazilatlar orqali syujetning rivojlanishida markaziy o'rin egallaydi. Shu tariqa, asardagi ayol obrazlari nafaqat badiiy, balki ijtimoiy va ma'naviy ma'noga ham boy bo'lib, o'quvchida muallifning hayotiy haqiqatni aks ettirishdagi mahoratini namoyon qiladi.

Abdulla Qodiriy o'zining "O'tgan kunlar" romani orqali XIX asr oxiri va XX asr boshidagi Toshkent va Buxoro atrofidagi ijtimoiy-madaniy muhitni aks ettiradi. Asarda ayollar obrazlari muallifning estetik qarashlari va zamonning ijtimoiy haqiqatini birlashtiruvchi vosita sifatida yaratilgan. Qodiriy ayol obrazlarini nafaqat syujet rivoji uchun, balki o'sha davr jamiyatidagi turli qatlamlar, qadriyatlar va urf-odatlarini aks ettirish vositasi sifatida ishlatgan. Shu bois, ayol qahramonlar asarda markaziy o'rinni egallaydi.

Ayol obrazlarining ijtimoiy va ma'naviy jihatlari Ayollar va ijtimoiy rollar Asarda ayollar turli ijtimoiy qatlamlarni ifodalaydi: yuqori tabaqadan chiqqan ma'rifatli ayollar, oddiy oilalardan bo'lgan xonadon qizlari va qiyinchiliklarga duch kelgan ayollar. Ularning turmush tarzi, odob-axloqi va tarbiyasi jamiyatdagi ijtimoiy tengsizlik, urf-odatlar va qadriyatlarni ochib beradi. Masalan, yuqori tabaqadan chiqqan ayollar ko'pincha bilimli va madaniyatli, oddiy oilalardan chiqqan ayollar esa samimiy, sodda va mehribon xarakterda bo'ladi.

Ma'naviy poklik va ruhiy boylik Qodiriy ayollarning ruhiy olamini chuqur tahlil qiladi. Ular ko'pincha ichki dunyosi boy, hissiyotlari nozik va ongli. Ma'naviy poklik – asarda ayol obrazining eng muhim badiiy xususiyati bo'lib, u orqali muallif ijtimoiy va axloqiy normalarni ham yoritadi.

Mehribonlik va fidoyilik Ayol qahramonlar oilaviy va ijtimoiy mas'uliyatni o'z zimmasiga oladi. Ular oila a'zolariga, yaqinlariga va jamiyatga bo'lgan mehrini harakatlarida namoyon qiladi. Fidoyilik ko'pincha dramatik vaziyatlarda yaqqol ko'rinadi va syujetni yanada jonli qiladi.

Badiiy vositalar orqali tasvirlanishi Psixologik tahlil Qodiriy ayollarni psixologik nuqtai nazardan chuqur tahlil qiladi. Ularning ichki kechinmalari, tashqi muhit bilan aloqasi, hissiy qarama-qarshiliklari tasvirlanadi. Bu badiiy xususiyat ularni realistik va jonli qiladi.

Dialog va ichki monolog Ayollarning nutqlari ularning bilim darajasi, madaniyati va ijtimoiy mavqeini ko'rsatadi. Ichki monologlar esa qahramonlarning ruhiy holatini yanada yaqqol ochib beradi.

Tasviriy detal va metaforalar Qodiriy ayol obrazlarini tasvirlashda ko'pincha atrof-muhit bilan uyg'unlashtiradi. Masalan, ularning ichki dunyosi tabiat manzaralari, uylardagi bezaklar yoki kiyim-kechak orqali ifodalanadi. Bu esa obrazlarni yanada estetik va badiiy qiladi.

Ayol obrazlarining syujetdagi roli Dramatik qarama-qarshilikni yaratish – Ayol qahramonlar orqali syujetga turli ziddiyatlar va dramatik vaziyatlar qo'shiladi.

Ma'naviy va axloqiy me'yorlarni ko'rsatish – Ayollar fazilatlari orqali Qodiriy o'z davri jamiyatining qadriyatlarini ochib beradi.

Ijtimoiy xabar berish – Ayol qahramonlar zamon ijtimoiy va madaniy muhitini aks ettiradi, shuningdek, ularning ta'limi va tarbiyasi orqali jamiyatdagi o'zgarishlar yoritiladi.

Asardagi muhim ayol obrazlarining tahlili Gulbahor – Mehribon, sabrli va fidoyi, oilaga sodiq ayol. Uning obrazida o'sha davr ayolining ijtimoiy va ma'naviy me'yorlari ko'rinadi.

Nilufar – Ma'rifatli va aqlli ayol, o'z zamonining ma'naviy taraqqiyotiga intiladi, bilimga intilishi orqali boshqa qahramonlarga ta'sir qiladi.

Xonim – Ijtimoiy mavqeini saqlashga intilgan, lekin ichki dunyosi murakkab va his-tuyg'ulari boy ayol. U orqali Qodiriy ayolning ziddiyatli xarakterlarini ochib beradi.

XULOSA

Xulosa qilganda, ayol obrazlari "O'tgan kunlar" asarida badiiy va ijtimoiy jihatdan markaziy o'rinni egallaydi, ularning fazilatlari va xarakterlari asarga chuqur ma'no va dramatik boylik bag'ishlaydi. Shu tariqa, Qodiriy ayol obrazlari orqali o'z zamonining haqiqatini, insoniy qadriyatlarini va jamiyatning ruhiyatini muvaffaqiyatli yoritgan.

Abdulla Qodiriyning "O'tgan kunlar" asarida ayol obrazlari o'zining murakkabligi, ko'p qirraliligi va badiiy boyligi bilan ajralib turadi. Ular nafaqat syujet rivojida markaziy rol o'ynaydi, balki o'sha davr jamiyatining ijtimoiy, ma'naviy va madaniy hayotini aks ettiruvchi vosita sifatida xizmat qiladi. Asardagi ayol qahramonlar mehribonlik, fidoyilik,

sabr-toqat, ma'naviy poklik va bilimga intilish kabi fazilatlari bilan ajralib, o'quvchiga jamiyatdagi qadriyatlar va urf-odatlar haqida chuqur tasavvur beradi.

Qodiriy ayol obrazlarini psixologik tahlil, dialoglar, ichki monolog va atrof-muhit bilan uyg'unlashtirish orqali tasvirlab, ularni realistik va jonli qilgan. Shuningdek, ayollar orqali muallif o'z davri ijtimoiy tengsizlik, qadriyatlar ziddiyati va oilaviy munosabatlarni ochib beradi.

Abdulla Qodiriyning "O'tgan kunlar" asarida ayollar obrazlari badiiy jihatdan chuqur, ko'p qirralik va murakkablik bilan yaratilgan. Ular nafaqat asarning syujetini rivojlantirish vositasi bo'lib xizmat qiladi, balki o'sha davr jamiyati, uning ijtimoiy, madaniy va ma'naviy hayotini aks ettiruvchi muhim badiiy element sifatida namoyon bo'ladi. Ayol qahramonlarning xarakteri, ichki dunyosi va hissiy kechinmalari orqali muallif o'quvchiga davr ruhiyati va ijtimoiy muhit haqida aniq tasavvur beradi.

Asardagi ayol obrazlari ko'pincha mehribonlik, fidoyilik, sabr-toqat, axloqiy poklik, mas'uliyat va ma'naviy boylik kabi fazilatlari bilan ajralib turadi. Bu fazilatlar orqali ular nafaqat oilaviy hayotning markaziy figurasi sifatida, balki ijtimoiy munosabatlarda ham o'z o'rnini namoyon qiladi. Qodiriy ayol obrazlarini psixologik tahlil, dialog va ichki monologlar yordamida jonlantiradi, shuningdek, ularni atrof-muhit, tabiat va kundalik hayot bilan uyg'unlashtiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Qodiriy, A. O'tgan kunlar. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 2019 yil.
2. Rasulov, B. O'zbek klassik romani va ayol obrazlari. Toshkent: Fan, 2005 yil.
3. Xolmatova, N. "O'tgan kunlar" da ayol obrazlari badiiy tahlili. Toshkent: Ilm, 2012 yil.
4. Ismoilov, M. Abdulla Qodiriy ijodida ma'naviy qadriyatlar. Toshkent: Akademnashr, 2008 yil.
5. Karimova, G. O'zbek romani va ijtimoiy munosabatlar. Samarqand: Fan va Ma'rifat, 2010 yil.
6. Raxmatova, D. "O'tgan kunlar" asarida psixologik tahlil. Buxoro: Ilmiy tadqiqotlar, 2015 yil.

7. Tursunov, E. Abdulla Qodiriy va o'zbek milliy qadriyatlari. Toshkent: O'qituvchi, 2007 yil.
8. Shodiyeva, G. Ayol obrazlari va dramatik syujet. Toshkent: Fan va Texnologiya, 2013 yil.
9. Bahromova, G. O'zbek klassik romani va ma'naviy fazilatlar. Toshkent: Ilm-fan, 2011 yil.
10. Tojiboyeva, G. Qodiriy ijodida ayol va jamiyat. Toshkent: Akademik Nashr, 2014 yil.
11. Holikova, N. "O'tgan kunlar" maktublari va ularning badiiy roli. Toshkent: Fan, 2016 yil.
12. Sharafutdinova, M. O'zbek romani va ijtimoiy tafakkur. Toshkent: Ilmiy nashr, 2009 yil.
13. Raxmatov, D. Abdulla Qodiriy badiiy falsafasi. Samarqand: Ilmiy Tadqiqotlar, 2018 yil.
14. Islomova, S. Ayollar obrazlari orqali zamon ruhini aks ettirish. Toshkent: Fan va Ma'rifat, 2020 yil.
15. Asatulloev, S. Milliy qadriyat va romandagi ayol obrazlari. Toshkent: Akademik nashr, 2017 yil.